

Eusko Jaurjaritzako erakunde autonomiaduna
Organismo Autónomo del Gobierno Vasco

GIZONAK KOMUNIKABIDEETAN

Lucía Martínez Odriozola
2009

AURKIBIDEA

1. Komunikabideetara gerturatzea	100
2. Genero ikupegia	101
3. Interferentziak	104
4. Alderanzketaren legea	105
5. Gizonek eta emakumeek ez dute berdin hitz egiten	106
6. Estereotipoak	107
7. Sexismoari buruz	109
8. Indarkeria matxistaren trataera	111
9. Generoaren autoebaluazioa	111
10. Ikuspuntu exberdinen proposamenak	112
11. Azken proposamenak	115
12. Bibliografia	116

1. KOMUNIKABIDEETARA GERTURATZEA

Orain dela gutxi arte, gizonak zeuden komunikabide guztietan. XX. mendearen erdialdean, emakumeak egunkarietako erredaktore lanak egiten hasi ziren. Irratian eta telebistan emakumeen presentzia pixka bat handiagoa izaten zen ziren garai hartan, ezinbesteko baitzituzten komunikabideak emakumeen ahotsak eta aurpegiak. Oraindik ere, ohikoa da albistegietako aurkezle bat emakume izatea eta bestea gizona.

Mende amaierarako emakumeek komunikabideak bereganatuak zituzten. Hau da, emakume profesionalak argi ikusi zuten ongi egin zezaketean lana zela eta lanean hastea erabaki zuten. Gaur egungo kazetaritza fakultateei erreparatzen badiegu, joera hori etorkizunean indartzen joango dela pentsa dezakegu. Hala ere, zuzendaritza organoetan emakumeek duten presentzia ez da inondik ere erredakzioetan dutenaren parekoa. Kazetaritzan, beste lanbide askotan bezala, emakumeak zailtasunak ditu aginte postuetara heltzeko.

Arrazoiak bilatzen hasi nahi badugu, «kristalezko-muga» aipa dezakegu:

«Emakumeen lan ibilbidearen goialde ikusezinagatik deitzen zaio horrela. Badago goiko aldean muga ikusezin bat, emakumeoi, askotan, aurrera egitea oztopatzen diguna. Legerik, gizarte gailurik edo kodigo argirik ez izateak ikusiezina izatera ematen dio. Hala ere, ikusezintasuna zaila da ikusten, ikusiezina egiten dituen ezaugarri horiek ez baitira argiak»¹.

Ibilbide luzeko ikerlaria eta genero politiketako hezitzailea den Pilar López Díezen iritziz:

«Ingeleseko 'the glass ceiling' hitzak beharrezkoak dira misteriozkoa, iluna, sekretua, aurkezina izendatzeko, baina horren emaitza oso da neurgarria, izendagarria, ikusgarria eta erreala: erakundeetako hierarkia gailurretan ez dago emakumerik»².

Alderdi horri eustea interesgarria izango litzateke³, baina hori ez da ikastaro honen helburua. Edozein modutan ere, hausnarketarako gai modura bi sexuen ardura partekatua gaia utziko dut, hau da, emakumeak ere badauka arduraren zati alikuota ez duelako boterearen piramide horretan gora egin. Akaso, goranahi gehiago du emakumeak familia bizitzan lan arloan baino.

Erredakzioetan egoteak aukera eman die emakumeei kazetaritza ekoizpenean parte hartzeko, bai eta erabakietan parte hartzeko ere, bai gaiak aukeratzeko garaian bai eta gaien ikuspuntua bideratzean ere. Hala ere, horrek ez du aldaketa handiegirik eragin, ez prozeduretan, ez eta moduetan. Hori dela eta, estereotipoak izugarri ohikoak dira oraindik ere. Komunikabideetako erabaki-hartze prozesua nolakoa den ezagutzen ez duten taldeek uste dutenaren kontra, kazetariak ez dira egunero biltzen azpizokoa aritzeko eta ikusteko nola aurkez ditzaketean gauzak beren hedabidean eta beren informazioetan errealitateak ahalik eta itxurarik okerrera izan dezan eta ahalik eta kaltegarriena izan dadin kolektibo baterako.

Oso bestelakoa da egoera: erredakzioak huts egiten duten pertsonaz osatua dago. Bai, akatsak egin ohi dituzte, baina asmatu ere egiten dute. Inongo taldek ez du kazetaritza lana aztertuko kazetariak berek baino sakonago, kazetariak beren denbora eta indar gehiena horretara bideratzen baitute: ikus-entzuleei zer informazio eman eta nola. Horrek ez du esan nahi hutsik egingo ez

1. Mabel Burín http://www.stecyl.es/Mujer/el_techo_de_cristal.htm orrialdean

2. Definizioa Pilarrena dela jartzeko arrazoia fedea izan da, Google-en, jabetza ezberdinarekin hiru bider topatu dugu. <http://www.google.es/search?q=%22lo+enigm%C3%A1tico%2C+lo+cr%C3%ADptico%22&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:es-ES:official&client=firefox-a>

3. HERVÁS MORENO, Macu. El techo de cristal. Huesca: Aragoiko Gobernua, 2006.

dutenik, eta ez diote horri ukorik egiten. Baina akatsak ez dira aurrez erabakitakoak. Ezta nahita egindakoak ere. Erredakzioan presio handiarekin lan egin behar izaten da, baina hori ez da trakeskerietan aritzeko aitzakia. Erredakzioetan hausnarketa indartu behar da irudimena bultzatzen den moduan. Horretarako, onena ideia berriak edo proposamenak dituzten guztiei entzutea da, bai eta kritika edo autokritika egiteko gai direnei ere.

Eta gaitasun edo erraztasun horiek –sormena eta kritika– kazetarien artean badaude, baina gainerako lanbideetan egon daitezkeen moduan egoten dira haien artean ere. Hala ere, kazetariak derrigorrezko du erabiliko dituen erremintak beti prest izatea eta horretarako, irakurketa eta azken joeren berri izateaz gain, gizarte prismatiko eta kromatikoaren alde anitzek osatzen duten sorta ikusten utziko dion sentsibilitatea garatu behar du. Begirada beti puntuan izan behar du. Eta hori, gaitasuna bada ere, ikasi egiten da.

Baina badago eragozpen bat. Macu Hervás Morenoren arabera (2006, 207. orrialdea): «Komunikabideetako zuzendariak gizonak dira eta haiek erabakitzen dute zein informazio argitaratu edo emitituko den. Emakume gehienek ez dakite arazo hori egon badagoenik [Kristalezkok muga]».

Askok uste dute komunikabideetako zuzendariak argitaratu aurretik albiste, elkarrizketa, errepor-taje, artikulua edo iragarki guztiak irakurtzen dituztela; are gehiago, irakurtzeaz gainera, zuzendu eta gidatu egiten dituzte. Hori dela eta, albiste batzuk ez zabaltzearen erruduna nonahiko zuzendari ahalguztiduna da, berak zentsuratu baititu albiste horiek. David Randallek oroitarazi gaituen moduan, egunkariak milaka, tira, milioika hitz argitaratzen dituzte. Ezinezkoa da guztiak irakurtzea, nahiz eta egunero argitaratutako guztiaren azken erantzulea zuzendaria izan (iragarkiak barne).

Komunikabideetako erredakzioak gizon eta emakume taldeek osatzen dituzte eta erabakiak era kolegiatuan hartzen dira. Honakoa da prozesua: gaiak proposatu, dokumentatu, informazioa bildu, idatzi, argazkiak aukeratu, toki eta data zehatza eman, editatu eta zabaldu. Aipatu berri dugun prozesu harretan lagun askok hartzen dute parte, lan bakoitzeko batek baino gehiagok askotan. Entitate jakin bateko egunkari batek, ehun orri inguru dituen egunkari batek, edizio bakar-rean 150 albiste garrantzitsu izan ditzake, eta horietatik gutxi izan ohi dira laburrak. Eta ez da pentsaezina zuzendariak behin albistea argitaratuta dagoela izatea albistearen berri. Argi dago albiste batzuetako zehaztasunik txikiak ere ezagutuko dituela, baina eduki gehienak berri ere ez du izango. Erredakzioan bere konfiantza osoa duten langileak daude eta haiek erabakiak hartzeko eskumena dute: tarteko koadroak. Hervasek zuzendariei, gizon izateagatik, egozten zien oztopoa askoz ere lehenago gertatzen da. Ideia eta proposamen asko hortxe gelditzen dira, oztopo batean. Tarteko koadroen erabakia dela eta hondoa jotzen dute, eta tarteko horietan gehiengoa ez badira ere, emakumezko erredaktoreak ere izaten dira.

Komunikabideen edukiak ez dira emakumezko langileen arabekoak, ikuspuntuaren arabekoak baizik. Guri dagokigunez, genero ikuspuntua esango diogu horri.

2. GENERO IKUSPEGIA

Argi dago gizonen eta emakuneen artean aldeak daudela, alde horiek oso txikiak badira ere. Baina ez dago gizona eta emakumea baino gauza antzekoagorik, igualak baitira askotan. Edozein modutan ere, batez ere ugalketagatik eta biologiagatik dagoen ezberdintasun sexualaren ondorioz, gizartean ezberdintasuna sortu da. Bertan, gizonen eta emakumeen identitateak ezberdinak dira.

Baina errepara diezaigun Juana Gallegok dioenari (2007, 14-15 orrialdeak):

«Genero kontzeptuak sexu banaketaren gizarte dimentsioari egiten dio erreferentzia. Pertsonak sexu jakinarekin jaiotzen gara, biologiak ematen digun sexuarekin. Salbuespenak salbuespen, bizitza osoan zehar izango dugu sexu hori. Gertaera biologiko honek ez luke inolako garrantzirik izango gizarteak sexu bateko ala beste izateari hainbesteko garrantzia eman ez balio. Baina jaiotzetik bertatik, ezberdintasun hori ezaugarri nagusienetako bat izan da –ez bakarria, beste batzuk ere izan baitira: arraza, adina, jatorria, hizkuntza, maila ekonomikoa, eta abar–, horiek guztiek pertsonak sailkatzeko balio izan dute eta horren arabera, maila bat ala bestea, posizio bat ala bestea ala errespetu maila bat ala bestea jaso izan da. [...] Horrela bada, gizartea ezberdintasun horiek ematen duten hierarkiaren arabera egituratu izan da: gizona nagusitu da emearen aurrean (sic), heldua haurraren gainean, aberatsa txiroaren aurrean... [...] Banaketa honek gizaki guztien gan dauka eragina, gizarte osoari eragiten dio eta ezaugarri guztiak zeharkatzen ditu».

Autoreak berak pixka bat aurrerago dioenez, komunikabide bateko zuzendari batek baieztatzen zuen generoa erredakzioko atean utzi behar zela, esetokian, alde batera utzi genezakeen zerbait balitz bezala. Iritzi horren aldeko direnek bere buruari galdetu beharko liokete ea haiek gizonak direla ahaztea posible ote duten, nahiz eta ez duten jakingo arrazoi horrek berak hainbat gizarte muga leporatzea eragin dien.

Erredakzioak ez dira kutsu zehatzik gabeko guneak, nahiz eta gaur egun lege lehorra izan eta erretzea debekatu: Gune horietara bakoitzak bere motxila darama eta bertan daramatza bere zaletasunak, ideia, dotrinak, sentsibilitateak, segurtasunak, ahuldadeak eta ohitura txarrak; bere gorrotoak, filiak, erlijioak eta mitoak.

Generoari nahita uko egiten zaionean, hain zabal, sakon eta unibertsala den kontzeptuak kategoria gramatikal izaera hartzen duenean, sexuak eta generoak harremanik ez dutenean, munduari begiratzeko modua zalantzan jartzen ez denean, momentu horretan, estereotipo nagusiek mediatikoki neurtuko dute begirada ziurrenik, bai gizonena bai emakumeena ere, bai begiratzen dioten taldeena ere. Beste modu batera, honakoa esan genezake: begirada estereotipoz betea dago, edo erabat arrunta izango da, besterik gabe.

Komunikabideetako langileek era guztietako galderak egin behar dizkiote beren buruari, sormenez betetako galderak gainera. Zalantza ziurtasuna baino sortzaileagoa da, bai eta atsekabea norberaren atsegina baino askoz aktiboagoa eta mobilizagarriagoa ere. Karl Marxek esaten zuen «zergatik» galdera oso iraultzailea zela. Erantzuna jaso nahi izaten denean da batez ere iraultzailea. Edo are gehiago, erantzunak.

Begirada ezberdin hori ezin da emakumeen berezitasuna besterik ez izan. Gizarte bidezkoagoa eta berdintasuna ziurtatzen duena lortzeko beharrezko diren aldaketak bertan bizi garen guztion ardura da. Lan hori emakumeari emateak hauxe esan nahi du: gizartea eraikitzeke dagokigun zati alikuotan parte hartzeari uko egitea. Garena gabela ere.

Ez da harrizkoa hainbat kazetarik haien usteak alde batera uztea eta isil-isil jardutea lanean, haien proposamen eta ikuspegi oinarriak azaldu gabe. Hori horrela izatearen arrazoia argia da, askotan jaso dituzte nagusien erantzun desegokiak edo erantzun gutxiesgarriak; erantzun horiek honela labur genitzake: «Badator emakumea bere feminismo eta genero kontuekin».

Beste jarrera bat ere askotan ematen da, eta emakume erredaktoreak halako arrazoiak ematen dituzte: «Ni, ezer baino lehen, profesionala naiz» edo «Nik inoiz ez dut nire burua alboratua sentitu, inoiz ez naute emakume izateagatik gutxietsi». Lidia Falcónek 2006ko urrian Bartzelonan eman zuen hitzaldi batean, Genero ikuspegia duten emakumeen Espainiako Sarearen hitzaldi batean, iritzi hori duten emakume guztiek gainerakoek jazotako bazterketa bera jazo izan dutela oihukatu zuen ia. Ezberdintasun bakarria dago: «lerrokatuta daude!».

Lehenengo pausoa, herritar guztiek oraindik ere eman ez dutena, ondokoan oinarritzen da: feminismoa ez ukatu eta ez ezezkotu. Tarteka, pinpilinpauxa batek hegotei eragiten die toki batean eta ideia bat zabalduz hasten da: feminismoa eta matxismoa antonimoak dira. Zuhurtasun eta tentu guztiarekin, neurriak hartu eta zehaztu beharra daukat. Horretarako, DRAEko definizioetara joko dut⁴. Eta akademiako kideak ez dira, hain zuzen ere, muturreko feminismoa adierazten duten zalantza pertsonak.

feminismoa.

(Latinetik femīna, emakumea, emea, eta -ismo).

1. m. Emakumearen aldeko gizarte doktrina, lehen gizonentzat ziren gaitasun eta eskubideak aitortzen baitizkio emakumeari.
2. m. Emakumeentzat zein gizonentzat eskubide berak aldarrikatzen dituen mugimendua.

matxismoa.

1. m. Gizonek emakumeekiko duten nagusitasun jarrera.

Aitzakiak gaindituta, ikuspuntua aztertzeari ekin diezaiokegu, eta komunikabideetan nagusi dena ez da genero ikuspuntua neutroa. Komunikabideetan, gizonen ikuspuntua da nagusi, hau da, ikuspuntu sexista.

Unea baliatuko dut eta horrela, geroko kapitulurako lana aurreratuko dugu:

sexismoa.

1. m. Bizitzaren edozein alderditan sexuari arreta gailena eman.
2. m. Sexu bateko pertsonak diskriminatu beste sexua baino gutxiago dela uste dutelako.

Genero ikuspuntua ikuspuntu kritikoa da, ezberdina. Genero ikuspuntua doktrina berriak kontuan hartuta estereotipoak ikusi, zalantzan jarri eta alderantzizkatzeko edo lehengoratzeko gai da. Begiradak gizon eta emakumeen estatusa zalantzan jartzen ez duenean edo arketipoak eta estereotipoak aztertzen ez dituenean, ziurrenik sexismoak sorrarazitako eta berdintasunik ez duten ikuspegiak agertzen dira.

Ikuspuntua, beraz, ez da begiratzen duenaren arabera, haren formazio eta kritikarako gaitasunaren arabera baizik. Juana Gallegoren arabera (2007, 19. orrialdea) hedabideetako hitzaldiak idazten dituztenek bi ideia izaten dituzte buruan: gu (ideiarekin identifikatzen den pertsona taldea) eta «haiek» (emakumeak). Mekanismo horrek, gainera, beste aldaera batzuetarako ere balio duela azpimarratzen du: arraza, etnia, gizarte egoera, herrialdea eta abar. Hori ere genero ikuspegia da... Gallegok gizonen ikuspegia esaten dio horri. Nik ez dut onartu nahi hori gizona denik. Genero ikuspuntua adjetibo bidez izendatu behar denik ez dut uste, izena izan behar duela uste dut. Ez da borondatea bezalakoa, zerbait izango bada adjektiboa ondoan behar baitu. Gizonezkoen genero ikuspegia badagoela onartzen badugu, emakumeena ere badela ari gara onartzen. Genero ikuspegiaren oinarrian berdintasun irizpiderik ez dagoelakoan gaudela uste dut, eta, ondorioz, hori aldatzeko lan egin behar dugu. Eta ideia horretan sakona eta luzea den ideia sexualak ez dauka inolako eraginik.

⁴. <http://www.rae.es/rae.html>

3. INTERFERENTZIAK

Sexuaren kontua hain da garrantzitsua, non hitz pila sortu baititugu –mota guztietakoak, gainera– bi sexuetakoa bateko izate hutsaren beldurrak, fobiak, gorrotoak eta ezinikusiak aipatzeko.

Interferentziak ondorengoak dira: misantropia, misoginia, ginefobia, androfobia, apandria, misandria, homofobia, androzentrismoa eta, zalantzarik gabe, sexismoa. Horietako asko, gertakari psikologiko edo soziokultural baino patologiak dira gehiago.

Hizkuntzaren akademiako kideek Espainiako Errege Akademiaren hiztegian (DRAE) idatzitako definizioak aztertuko ditugu jarraian. Fernando Lázaro Carreterrek esan zuen moduan, ia kode morala da hori. Feminismo hitzaren definizioan aditzondoetan daude duda-mudak: Emakumearen aldeko gizarte doktrina, lehen gizonentzako ziren gaitasun eta eskubideak ematen dituen gizarte doktrina.⁵ Hala ere, 1917an, hitza gure hiztegietan sartu zenean, akademiako kideek ondokoa idatzi zuten: «Emakumeei ezkutuko gaitasun eta eskubideak ematen dizkien gizarte doktrina, **orain artean**² gizonezkoenak ziren gaitasun eta eskubideak». Bide batez, argitu dezagun, «feminismo» hitzaren ondoko hitza ez zela «feminista», «femoral» baizik. Gaur egun, «feminismo» eta «femoral» hitzen artean ondokoak irakur ditzakegu: «feminista», «feminización» eta «feminoide».

«Orain arte» hitza azpimarratu dut, garai hura 1917 eta 1989 artean luzatu zelako akademiako kideen artean, eta edizioan «lehen» hitza erabili zutelako.

Ibilbideari ekingo diogu: Zerrendako lehenengoak, misantropiak, guztiongan du eragina, hau da, gizakiekin harremana izateari dio gorroto eta ez du sexurik bereizten. Hala ere, badira gorroto bereziak ere. Has gaitezen emakumeenekin⁷:

misoginia.

(Grekeratik μισογυνία).

1. f. Emakumeekiko ikusiezina edo gorrotoa.

RAEren arabera, gizon misoginoa ala emakume misoginoa izan daiteke pertsona. Hala ere, «María Moliner» hiztegiaren arabera, gizonezkoak baino ez dira misoginoak.

ginefobia.

(Grekeratik γυνή, emakumea, eta fobia).

1. f. Aversión obsesiva hacia las mujeres.

Y las de ellos:

androfobia.

(Grekeratik ἀνήρ, άνδρός, gizon, gizaseme, eta fobia).

1. f. Gizonekiko ikusiezina obsesiboa

5. Azpimarratutakoa nirea da

6. Nirea hori ere

7. DRAEren arabera

Psikiatriak «apandria»ri buruz hitz egiten du, medikuntzako hitz moduan aipatzen du, eta sexu maskulinoarekiko gorroto moduan azaltzen du. Disziplina berak jasotzen du «misandria» hitza, gizonekiko gorrotoa. Aipatu hitzetako bat bera ere ez dago DRAEn jasoa.

Homofobiak izaera beretsua du, eta bere jatorri greziarrari begiratuta, fobia adiera dauka berdin-berdin. Hala ere, ingelesetik hartua sartu zen gaztelerara. Esanahi hauxe du: «Pertsona homosexualetikiko ikusiez in obsesiboa». Hitz nahiko berria da DRAEn, 2001ekoa da eta.

Guztiek ikusmenarekin dute harremana eta ez dira antzematen errazak, are gutxiago kazetaritza bezalako lan batean, hizkuntza baita lanerako tresna. Ziurrenik, zabalduena eta diagnosi okerrera duena androzentrismoa da. Honela definitzen dute Akademiakoek: «Mundua eta gizarte harremanak ikusteko modua, ikuspuntu maskulinoa oinarri hartuta beti ere. Baina, mendizaleek esaten duten moduan, gauzak gaizki doazenean, beti okertu daitezke: sexismoa falta da.

4. ALDERANZKETAREN LEGEA

«Sexismo» hitza⁸ 1985ean sartu zen DRAEn, neurri askorekin. Hainbestekoak izan dira neurriak, ezen kortxetea baitu aurretik –zalantza adierazteko erabiltzen du zeinua tipografiko hori DRAEk– eta eskuko hiztegi bano ez dute gehitu. Honakoa da definizioa: «Sexu batekoek beste sexuarekin dituzten harremanetan erabilitako diskriminaziozko jarrera. Apl. [Aplikatua] emakumeek batez ere, gizonen aldetik jasotzen duten tratuari buruz aritzen direnean». Argitaraldi horretan eta hurrengoan definizio bera dago, 1989koa. Hurrengoan, 1992koa, ohiko hiztegi sartu zuten eta adiera berria eman zioten –bizitzaren edozein alorrean sexuari arreta nagusia eskaintzea. Guri dagokiguna bigarren adiera da, eta hala dio «Sexu bateko pertsonak baztertzea beste sexua baino gutxiago dela uste delako». Baina hori 1992tik bakarrik. Oraingoa hogeita bigarren argitaraldia da, 2001ekoa. Harrigarria da, oro har, adierak akademiak berak zehaztutako arauari jarraitzen baitio: “Lehenengo, bestelako markarik ez duten adierak agertzen dira. Horien artean, ohiko erabilera duten adierak lehenengo ematen dira eta atzerago uzten dira tarteka erabili ohi direnak»⁹. Nork erabiltzen du hitza lehen adiera horretan?

Errealitate sexistak, jarrera sexistak eta hizkuntzaren erabilera sexistak bereiz ditzakegu. Lehenengoan, errealitatearena, erraz topatuko dugu edozein enpresako administrazio kontseiluan: % 3 baino ez dira emakumezkoak. Jarrera, ondorengo bezalako definizioetan: «Huérfano, na (Umezurtza). Adinez txikiko pertsonari dagokio: Pertsona horren aita eta ama edo bietako bat hil da, **aita batez ere**»¹⁰. Hainbat gizartetan eta garai batean larriagoa izan zitekeen aitaren galera agian, baina ama hiltzen denean pertsona hori berdin-berdin izango da umezurtza.

Hizkuntzaren erabilera sexistari dagokionez, Álvaro García Meseguerrek (1994, 24. orrialdea) honakoa dio:

«Ondokoetan erori ohi gara sexismo linguistikoa: hizlariak eta ez beste inork, hitz egitean, sexu arrazoiengatik diskriminazioa azaleratzen duen hitzak erabiltzen dituenean –sexismo lexikoa– edo esaldiak eraikitzen dituenean –sexismo sintaktikoa–”.

8. Hizkuntza espainiarraren altxor lexikografiko berria sarean ere irakur daiteke: <http://buscon.rae.es/ntlle/SrvltGUILoginNtllle>

9. DRAE. Hiztegiaren erabilera oharretako 5.3.2 atala. 2001eko edizioa.

10. DRAE. Beltzez idatzitako tipografia nik jarri dut.

Ondorioz, gerta daiteke egoera sexista bat era sexistan kontatzea, egoera ez sexista era ez sexistan kontatzea edo egoera sexista era ez sexistan kontatzea. Helburua berdintasuna lortu eta hori interferentziarik gabe kontatzea da, ez dezagun ahaztu.

Lehenagoko lan batean, Lenguaje y discriminación sexual, García Meseguerrek «alderantzizkako erregela» erabiltzea proposatu zuen. Sexismora eramaten badugu, esaldian daudenen sexua aldatzearekin nahikoa izango da. Erregela erabilia emaitza zalantzazkoa bada, esaldi originala ere zalantzazkoa izango da.

García Meseguerrek jarritako adibidea erabiliko dut¹¹: «Zaletu asko zeuden eta baita emakume asko ere». Galdetzekoa da emakumeak zergatik ez ote dauden zaletu horien artean. Aplikatu diezaiogun legea: «Zaletu asko zeuden eta baita gizaseme asko ere». Argia da esaldiak kirrinka egiten duela eta gizonak ez luketela inondik inora onartuko.

Erregela diskriminaziozko jarrerak atzemateko tresna erabilgarria da: androzentrismoa, esate baterako, baina baita etnozentrismoa, arrazakeria, homofobia, eta abar.

Eta honek guztiak hausnarketa bat plazaratzeko aukera emango dit. Ez da politikoki desegokia, hainbat alorretan behintzat, gizonak lelo eta trakets balira bezala tratatzea. Gizonak bi gauza batera egiteko gaitasunik ez duten ideia oso zabaldua dago. Txantxak egin ohi dira kontu horrekin, gainera. Are gehiago, gizon batzuek esan ere esaten dute. Hori estereotipo sexista bat da... gizonen aurkako estereotipoa. Ez da komeni hori esatea ez eta horrekin arinki jokatzeko ere.

5. GIZONEK ETA EMAKUMEEK EZ DUTE BERDIN HITZ EGITEN

2007an, «Science» aldizkariak Arizonako Unibertsitateak zazpi urtean zehar, 400 ikaslerekin egindako ikerketaren emaitzak argitaratu zituen: 16.000 hitz erabili ohi ditugu egunean batez beste eta sexuen arteko aldeak ikusiezunak dira ia-ia. Hala ere, urtebete lehenago, Louann Brieszinek «El cerebro femenino» liburuan baieztatu zuen emakumeek 20.000 hitz erabiltzen dituztela eta gizonak, berriz, 7.000. Eztabaida piztu zen eta datuak kendu egin zituen. Ondorioak, ordea, ez zituen kendu: emakumeen hitzak emozionalak eta afektiboak dira, gizonenak, nagusitasunaz eta ekintzaz betetakoak.

Pilar García Moutonek, Zientzia Ikerketetako Goi Zentrokoak, 2005eko uztailan Bilbon emandako hitzaldian¹², emakumeak elkarrizketetan parte gehiago hartzen dutela esan zuen, baietz egiten dutela eta arreta handiagoa erakusten dutela. Gizonak, bere aldetik, parte-hartze luzeagoak izaten dituzte, galdetu ez arren hitz egiten dute eta hizlariei hitza eteten diote. Kontu garrantzitsuak dira horiek irratietako eta telebistetako eztabaidak gidatzen dituztenentzat. Jakin ere badakigu, eztabaida horietan emakumeei gizonen baino maizago eteten dietela, eta emakumeek haien txandari itxaron ohi diotela hitz egiteko. Gainera, moderatzaileek gizonen eman ohi diete hitza gehiagotan.

Beste bi egilek, Victoria Sau eta María Jayme (2004, 301. or) ideia bera errepikatzen dute: «Emakumeek emakumeak eteten dituzten maiztasun berarekin eteten dituzte gizonen gizo-

11. 1994, 24 eta 25 or.

12. Nik zuzendutako ikastaro batean, «La lengua en los medios». (Komunikabideek darabilten hizkuntza)

nak; baina gizonak maizago eteten diete hizketaldia emakumeei emakumeek gizoni baino, nabarmen gainera.

Pilar García Moutonek (2003, 31. or) horrela idatzi zuen: «Elkarrizketa hitz truke bat da, eta barnean biltzen ditu hizlarien boterea eta solidaritatea bezalako alderdi garrantzitsuak. Botere handiena duena, edo hala duela uste duena edo hitza izateko eskubide handiagoa duela uste duena gehiegi erabiltzera ere iritsi daiteke. Arrasto hauek guztiak oso erabilgarriak izan daitezke informazioak bildu nahi direnean.

Telebista saioetan, kazetariak oinezkoei galderak egitera joaten denean eta gizon-emakume biko-
tea topatzen duenean, ohikoa izaten da gizonak erantzutea eta emakumeak buruarekin baiezkoa
egitea. Bartzelonako Unibertsitate Autonomoko Elvira Altés irakasleak, Espainiako Kazetorien
V. bilkuran, ondokoa nabarmendu zuen, oso ohikoa izaten den kontua:¹³: informazioak ematean,
biek hitz egiten dutenean, gizonak alderdi teknikoari buruz hitz egiten du eta emakumeak, ordea,
sentimendu kontuak aipatzen ditu. Egin daitekeen proposamena honakoa izan daiteke: kazetariak
emakumeari alderdi teknikoari buruz galdetzea eta gizonari zer sentitu zuen galdetzea, adibidez.

6. ESTEREOTIPOAK

Lortutako aurrerakuntzak handiak izan badira ere, emakumeen eta gizonen berdintasuna ez dugu oraindik lortu, eta alde hori nabariagoa da gizoni dagokien berdintasun alorretan.

Emakumeak tradizioz bete izan duen eremua pribatuari dagokio, familiar, etxeari, estimuei, sentimenduei, espresioari. Orain dela gutxira arte gizona ez zuen inork prestatu emakumeari gizartean sartzeko. Gizonen alorra publikoari zegokiona zen, eta uko egiten zion pribatuari gainera.

XXI. mendearen hasieran egoera oso ezberdina da. Berdintasunerako pauso guztiak eman gabe daude, baina poza senti dezakegu ia eskubide berdinak izatea lortu dugulako. Legeek emakumeak eta gizonak berdindu dituzte, nahiz eta oraindik ere ez daukagun nahikoa bitarteko berdintasun hori ziurtatzeko. Gainera, inoiz ezin izan gara gaur bezain baikor izan, inoiz ez garelako hain gertu egon.

Mugimendu feministak emakumeek gizonetzkoen eskubide berak lortzeko helburuarekin sortu ziren. Ikusiko zuten batek, guztiek ala inork ez zituen eskubide horiek erabiliko. Denborak aurrera egin ahala, eta gizartea gero eta bidezkoagoa eta berdina izanik, emakumeek eskatutako eskubideak lortzea guztientzat mesedegarri zela ikusi zen, sexua zena zela ere. Amatasun baja, esate baterako, emakumeek borrokatu eta lortutako eskubidea, baina gaur egun gizonak ere gozatu dezakete. Lanpostuetako haurtzaindegiak emakumeak lan mundura sartzearen ondorio dira. Emakumeak sartzearekin batera, lan mundua gizatiarrago bihurtu da.

XX. mendean zehar emakumeak beste muga batzuk lortu nahi zituela eta lor zitzakeela erakutsi da: goi mailako atleta izatea, herrialde bat gobernatzea, sendagai bat sortzea, film bat zuzentzea, Everestera igotzea. Hainbat gizonak, espezieko elementurik garatuenean ziurrenik, berdintasunaren aldeko lan handia egin izan dute. Emakumeei lan munduan sartzeko trabarik ez jartzeaz gain, berdintasunaren aldeko lanean gogotsu ari dira. Horiei, Miguel Lorentek (2009, 72. or) gizon berri

13. Lugon, 2007ko maiatzaren 3tik 6ra.

berriak deitu izan die, «haien posizio zurrun eta urrunekoak alde batera utzi dituzte eta etxera gerturatu dira, bertatik, garai berrietara egokitutako janzkera berriarekin ateratzeko. Hala ere, inoiz ez diote utzi azken hitza erabiltzeko aukera baliatzeari eta, oraindik ere, haien irizpideak inposa ditzaketela uste dute, maila goragoko on moduan, posizio altuagoan baitaude».

Baina azter ditzagun estereotipoak, Robyn Quinen arabera, Australiako Edits Cowan Unibertsitateko Komunikabide irakaslea. Estereotipoek konplexutasuna sinplifikatu eta errealitatea kategorizatu eta indartzen dute. Horietako batzuk hain dira ohikoak, ezen oso zaila baitzaigu haiek identifikatzea ere. Beti egiten diote taldeari erreferentzia «Gizon guztiak igualak dira/Emakume ilehori guztiak leloak dira» eta taldea deskribatzen dute. Laguntzaz, gainera, talde batzuen interesak babesteko balio izaten dute, boterearen borrokan ari diren taldeei aplikatzen baitzaizkie. Eraginkorrakoak dira haien inguruan adostasuna eraikitzen delako –mutikoen ez dute negarrik egiten/ neskatoak pinpirinak dira–, antzezpen onargarriak dira zentzu horretan, errealitatera gerturatzen baitira.

Estereotipoek mugatu egiten gaituzte, eta, batzutan, min egiten digute, geure burua islatuta ikusten ez dugunean batez ere: Balore zehatz batzuk esleituta dituen talde batekoa da baina ez dago horiekin ados, edo kontrakoa pentsatzen du.

«Boterea duen taldeak estereotipoak jartzeko gaitasuna izaten du eta botererik ez duena izaten da, gehienetan, estereotipo horiek jasotzen dituena. Gehienetan, gainera, ezkorrak izan ohi dira estereotipo horiek. [...] Boterea bidegabeki duenak azpiko taldeak menpean eduki behar izaten ditu», 2005ean RTVEk argitaratutako hainbat egileren lan batean jasotzen den moduan¹⁴ (24. orrialdea).

Gizon taldea homogenea ez dela ondoriozta dezakegu eta daudenak, aurreko aipuak dioen moduan, «Boterea bidegabeki duenak azpiko taldeak menpean eduki behar izaten ditu».

Ikertzaileek eta instituzioek berehala desagerrarazi beharko luketen kontu deigarri bat ere badago: genero ikerketek oso argi eta kritika handiarekin bereizten dituzte nesken estereotipoak; hala ere, maskulinoekiko nolabaiteko utzikeria erakutsi dute.

Saia gaitzen hurbiltzen: Emakumea etxeko giroan aurkezten dugu, lan giroan gizona; emakumea giro pribatuetan, gizona publikoetan; gizona independentea da, emakumea mendekoa; gizona protagonista, emakumea laguntzaile; gizona profesionala da, emakumea ezjakina... Emakumeak uko egiten dio: Besteek lortutako arrakastak norberarenak bezala bizitzeari, psikologian, albokoen arrakasta esaten zaio. Harreman afektiboaren ondorio izaten da eta batzuetan uko egite argia eskatzen du: senarraren edo seme-alaben arrakasta, esate baterako.

Emakumea, lan munduan sartu eta bere anbizioak azaltzeagatik, ez da maskulinizatu, topikoak bestela badio ere. Emakume izan eta banketxe bat zuzendu daiteke. Era berean, gizonak ez dio gizon izateari utziko eta ez du bere gizontasuna galduko, gurasoak edo seme-alabak zaintzen baditu.

Nire ustez, objektiboa zabaldu behar dugu, plano zabala aukeratu behar dugu gizartearen kolore anitzak erakutsi ditzan. Aztertzeko modukoa da gizonen indar fisiko handiagoa ote duten, haurdunaldia emakumeen kontua bakarrik ote den, gizonen teknologia, zientzia eta teknika kontuetarako abilagoak ote diren; zergatik bizi diren emakumeak luzeago; mutikoen zintzotasuna eta neskatoen lehiakortasuna benetakoa ote den; ama senik ba ote den eta ez aita senik; gizonen sentimenduak azaltzeko zailtasunak ote dituzten; emakumeek intuizio handiagoa duten eta gizonen afasia ote duten.

14. Honetan: Hainbat egile. Infancia, televisión y género. Guía para la elaboración de contenidos no sexistas en programas infantiles de televisión. Madrid: Irrati eta Telebistako Institutu Ofiziala, 2005..

Berdintasuna lortuta, ezberdintasunak argiago ikusiko ditugula sinistu nahi dugu, baldin eta, gizon eta emakumeak fisikoki ezberdin izateak ezberdintasunak eragiten baditu.

Komunikabideek haien akatsetatik ikasi behar dute eta emakumeen berdintasuna publiko egiteak luze jo badu, azkar erantzun behar diote horri eta gizon berriak erakutsi behar dituzte, gizonak pribatuaren mundura sartzearen alde onak erakutsiz. Horretara iritsi diren gizonak, emakumeok betidanik dakigun zerbait ikasiko dute: zorientasunaren esentzia maite dugunon artean dago eta bertan topatuko dugu.

7. SEXISMOARI BURUZ

Emakume eta gizonetikiko tratua inguruan dauden asimetriak ez dira komunikabideen kontua, ahozkoari dagozkio, hizkuntzaren erabilerari.

«Hizkuntza ezin da dekretu bidez aldatu emakumea gizona baino errespetu gutxiagorekin tratatzen duelako, baina gizartearen aldaketa baikorra babesteko aukera dugu. Eta hori lortzen badugu, hizkuntza, betiko moduan, atzetik joango da eta gaur egun haserretzeko moduko diren erabilera horiek zahar gelditzen joango dira. Horrela bada, hiztegieta tokia aldatu beharko dugu eta atzera gelditzen joango dira, forma zaharren sailean», aurrerantzen du Pilar García Moutonek (2003, 195. or).

Zalantza handia dago hizkuntzarekin egin daitekeenaren eta egin ezin denaren artean. Badirudi hainbat pertsonak edozein burutapen onartzeko bezain malgua dela uste dutela, beste batzuk aldaketarik onartzen ez duen lurralde zurruna dela uste badute ere –zentzu hertsian.

Hausnarketa hau hainbat erreakzioen ondorioa da: hizkuntzaren feminizazioaren inguruko zentzuzko proposamenak, baina baita proposamen ganoragabeak ere. Lehendabiziko kasuan, beren burua izendatzeko, gaztelaniaz, «concejala», «fiscala» eta «jueza» bezalako terminoak –Akademikak femeninorako onartuak guztiak– erabiltzen dituzten profesionalak ari naiz, eta bigarrenetan «marida» eta «jóvena» bezalako terminorik ez dagoelako kexatu eta sortu nahi dituen Andaluziako emakumeen erakunde bati buruz.

Emakumea lan munduan sartzean, lehen gizonetakoek bete ohi zituzten lanpostuetan ari diren emakumeak mendean hartzeko zalantza handiak izan dira. Kasu horretan, hitz beteei buruz hitz egiten dugu. Baina gauza bera gertatzen da gizona emakumeena izan ohi diren lanpostuetan hasten denean: «azafata», «matrona», «modista», edota «enfermera». Emakumea iristen denean, ondokoa ere gertatzen da: izenak adjektibo bihurtzen dituzte: «secretaria académica/secretario académico», esate baterako.

Emakumeen eta gizonen trataeraren inguruan beste asimetria bat ere aipatu ohi da: bikoak edo pareak. Gehiegizkoa litzateke guztiak hemen biltzea, baina hementxe dituzue adibide batzuk:

Hombre público / mujer pública
Fulano / fulana
Zorro / zorra

Batzuetan, gaizki eraikitzen dira:

Varón / hembra
Marido / mujer
Joven (epiceno) / chica

Izenaren erabilerarekin disimetriak izaten dira askotan. Ohikoa da emakumeei izenez deitzea eta gizonei deitzeko, berriz, abizena erabiltzea. Emakumeak aipatzeko hipokoristikoak ere erabiltzen dira, eta nahiko ohikoa da, gaztelaniaz, emakumeen izenaren aurretik artikulua zehaztugabea erabiltzea. Ohiko erabilera da hori Espainiako ekialdean, baina erregistro moduan erabat desagokoa da komunikabideetan erabiltzeko.

Gizonen kasua oso bestelakoa da. Artikulua erabiltzen da, hipokoristikoa xnorberak sortua batzuetan, gainerax edo on edo jaun trataera iraintzeko.

«Gizon» hitza «gizaki» adierarekin erabiltzea oso desagokoa da, emakumeok ez baikara talde horretako parte sentitzen.

Orokorra dena izendatzeko maskulinoa erabiltzeak arazo asko sortzen ditu, hizlari askorentzat, maskulinoa erabiltzen denez, gizonak baino ez baitira kontuan hartzen. Kazetaritza testuak zehatzak izan behar dute, bai datuei, bai kontaketai, bai erabilitako hitzei, bai sintaxiari dagokionez. Testu bakar bat modu batera baino gehiagora uler badaiteke, egongo da ziur irakurketa okerra egingo duenik.

Egile asko oso gustura egoten badira ere, maskulino orokorrak ulertze arazoak sortzen ditu maiz. Oraindik ere ez dakigu arazo hori nola konpondu eta hainbat taldek hautatu dituzten bideak, ez dira kazetaritzarako baliagarri: hitzak errepikatuz generoa bikoiztu -vascos y vascas-, marra erabili xalumnos/asx eta a bildua bokalaren ordean erabilia. Erabilgarriak ez direla esan dugu testua asko betetzen dutelako eta idazten duenaren helburua, irakurleak azken lerroa ere irakurtzea izaten du helburu.

Ikasteko gogoak duenak, 60ko hamarkadatik argitaratutako eskuliburu eta gida askotan gomendioak aurkitzeko aukera izango du. Ikus ditzagun proposamen horietako batzuk:

- Benetako generikoak. Taldeari erreferentzia egiten dioten hizak egoki aukeratu behar dira, beti gizonezkoen dagokiena erabili behar izan gabe. Ondoko hitzak horrelakoak dira: población, ciudadanía, infancia, alumnado, funcionariado, profesorado, eta abar.

La propuesta pretende mejorar la situación de los pensionistas/La propuesta pretende mejorar las pensiones.

-Izen abstraktuak erabiltzea. Abogacía, judicatura, jefatura, dirección...

El director será un hombre del mundo de la cultura / La dirección recaerá en una personalidad del mundo de la cultura.
Los aficionados vieron interrumpida la partida / La afición vio cómo se interrumpía la partida

- Aditzen forma pertsonalak eta izenordainak erabiltzea.

Los que viajan en patera... / Quienes viajan en patera...
Los canadienses creen haber dado con... / En Canadá creen haber dado con...
Si el hombre no es capaz de sentir / Si no se es capaz de sentir...

- Beharrezko ez diren gizon erreferentziak alde batera utzi.

Nosotros pactaremos con otros organismos / Pactaremos con otros organismos
Para agilizar los trámites, el contribuyente deberá llamar al Ayuntamiento / Para agilizar los trámites, se deberá llamar al Ayuntamiento

Algunos manuales hacen propuestas más extensas, e incluso radicales, pero los profesionales de los medios suelen ser personas pragmáticas y suelen tener como primer objetivo informar.

8. INDARKERIA MATXISTAREN TRATAERA

Duen garrantzia dela eta, komunikabideek genero indarkeria tratatzeko moduari kapitulu bat eskainiko diogu. Gomendioak:

- Sentsazionalismoa eta arinkeria saihestu
- Deskribapen xehegiak eta irudi latzak saihestu
- Biktimen eta senitartekoek informaziorik ez emateko duten eskubidea errespetatu
- Komunikabideen betebeharra da biktimen bizitza babestea eta haien edo haien etxearen datuak saihestea. Salaketa arrisku handieneko unea da
- Erasotzaileak identifikatu behar dira eta gizarte bazterketari lagundu
- Zergati-ondorio harremana saihestu behar da, bai eta honek gizarte taldeekin duen harremana ere
- Ez da gertakari moduan landu behar eta albistea jarraipenari bidea eman behar zaio
- Hirugarrenen lekukotza –bizilagunak– informazioa ematen duenean da baliagarri. Egokiagoa da adituengana jotzea
- Eztabaidei dagokionez, ez dira gonbidatu behar kontrako erabaki garbirik ez dutenak
- Atxiloketaren edo sententziaren berri eman behar da titularretan hala gertatzen denean

9. GENEROAREN AUTOEBALUAZIOA

Isabel Menéndezek galdetegia proposatzen die genero ikuspuntua findu nahi duten kazetariei. Galdera bakoitzak hiru erantzun posible ditu: 'Bai', 'Ez' eta 'neurri batean bakarrik'. Galdetegia ondokoa da, eta hitzez hitz emango dut:

Informazioa prestatzea

- 1.- Informazioa sexuaren arabera sailkatuta duzu.
- 2.- Albistegiak eragiten dien eta albisteko protagonista diren gizon eta emakumeen behar zehatzak kontuan hartu dituzu.
- 3.- Albistearen gertakariaren oinarrian gizon eta emakumeen presentzia orekatua dago (botere banaketa, antzezpena, eta abar.).
- 4.- Zure informazioan gizon eta emakumeen onura edo kalte zehatzak jasoko dituzu.
- 5.- Albistean emakumeentzat bereziki bereziak diren gertakariak daude¹ eta kontuan hartu dituzu.
- 6.- Informazioa osatzean, estereotipo sexistarik ez ugaltzeko hausnarketa egin duzu.
- 7.- Genero adituek emandako informazioa bilatu duzu zure informazioa zabaltzeak izan dezakeen eraginaren inguruko alderdiren bat ezagutzeko.

¹⁵. Sin ánimo de enmendarle la plana, en cada ocasión en que dice solamente mujer, podemos incluir también a los hombres, siempre que se haga con perspectiva de género.

Informazioaren idazketa

- 1.-Idazketa osoan zehar emakumeen eta gizonen parte-hartzea jasotzen ari zara.
- 2.-Testua idaztean hizkuntza ez sexista erabiltzen duzu.
- 3.-Informazio iturriak orekatuta daude generoari dagokionez.
- 4.-Informazioaren edukiarekin lotuta dauden genero azalpenak eta argumentuak gehitu dituzu.
- 5.-Tresna espezializatuak erabiltzen ari zara (datu berezituak, hizkuntza ez sexista, generoarekin sentsibilizazioa duen dokumentazioa, eta abar.).
- 6.-Ezagutzen ez dituzun edo argumenturik ez duzun alderdietan genero arazoa duzunean informazioa eskatu diezu emakumeei, emakume taldeei edo adituei.
- 7.-Emakume eta gizonen arteko ezberdintasunak bereizten ari zara idazten ari zaren informazioan.

Ebaluazioa

- 1.- Ezberdinen eragina kontuan hartu duzu informazioa osatzeko erabili duzun albistearen edukiaren generoaren arabera.
- 2.- Biltzen duzun gertakariak emakume eta gizonengan izango duen eraginaren onurak eta kalteak ezagutzen dituzu
- 3.- Bi sexuak (protagonismoa, iturriak, galdekatutako ahotsak, eta abar) orekatuta agertzen diren informazioa osatu duzu.
- 4.- Zure informaziotik genero estereotipoak kendu dituzu.

10. IKUSPUNTU EZBERDINEN PROPOSAMENAK¹⁶

-Emakumeen eta gizonen arteko ezberdintasun handiak azaltzen dituzten estatistikei arreta berezia, sexuen arabera bereizten baititu.

-Zientziaren, teknikaren eta ikerkuntzaren alorrean, berdintasunerako aldaketa nabarmenak adieraziko dituen alderdietan lanean ari diren ikertzaileak ezagutu.

-Gizonak ordezkari txikiarekin ari diren lanpostuak edo alorrak zeintzuk diren ikusi, gune berriak irabazi izanaren isla baita hori. Gizonak irakaskuntzan, medikuntzan, zuzenbidean... bere lan eremua murriztua ikusi du, baina beste alor batzuetan ere irabazi du: hala nola, matrono, enfermero, cuidador de ancianos, canguro...

-Onartzen ez zaizkion lanak ikusarazi. Boluntariotzari arreta eman. Hartzaileei eta egileei.

-Lanean sexu bereizketaren ezberdintasunak antzeman.

-Etxean lan egiten duten gizonak: etxeko gizonak, aitatasun baimenak

-Aita: haurrak bakarrik adoptatzen dituzten gizonak...

-Guraso bakarreko familiak dituzten gizonak.

¹⁶. La idea de este apartado se la debo a una conversación con Pilar López Díaz a la salida de una reunión en Madrid. Con todo su entusiasmo arrebatador, me entregó un volumen de 'La violencia contra las mujeres...', lo abrió por la página 42 y me mostró las propuestas de contenidos informativos.

- Seme-alaben zaintza eskatzen duten gizonak.
- Emakumeen eta gizonen lanaren artean dagoen interdependentzia eta elkarrekikotasuna azaldu
- Aita, seme-alaben zaintzaile bakar moduan duten epaiak.
- Arraren, gizon adoretuaren kontzeptua hilgarria izan daiteke. Gizonen beste pertsonalitate batzuk ere maskulinoak dira eta zoriontasunerako bidean eraginkorragoak izan daitezke. Arrakasta handiagoak eskain ditzake, gainera.
- Nola irudikatzen da gizona fikzio lanetan: telebistako saioak, zinema, literatura, publizitatea... Zein beste eredu hartu eta errepika ditzakegu.
- Testuliburuetan, nola: nola irudikatzen da gizona hezkuntza ereduetan, edo eskoletako curriculum-etan, zein hizkuntza erabiltzen da, gizonari dagokionez nola lantzen da generoa,
- Gizona eta haren bizitza pribatua adiskidetzeari.
- Anorexia gizonen artean. Beste hainbat gaitz, bigorexia esaterako...
- Gizonak berdinak ote dira gizarte guztietan? Badago beste kulturetan emakume eta gizonen ezaugarrien artean alderantzizkatzerik? Nola egiten dute lan beste etnia batzuetan?
- Lehen hezkuntzan zein joko bultzatzen dira, zein kirol egiten dira...
- Zientziako edo akademiako zein gizon ari dira orain arte emakumeek landu ohi zituzten kontzeptuen alde egiten?
- Lehen emakumeenak bakarrik ziren gaietan gizonak landutako erronkak bildu.
- Sexualitatearen trataera, genero ikuspuntuarekin hori ere.
- Gizona ere dotorea da, besteen gustuko izan nahi du, bere itxura zaintzen du, kosmetikoak erabiltzen ditu, eta ez da metrosexuala horregatik.
- Eguneroko elkarrizketei lider horiek etxean eta familian nola moldatzen diren erakusteko moduko galderak gehitu. Zeharkakotasuna generoan.
- Emozioak, sentimenduak eta gizonak pribatuaren alorrean dituzten gaitasunak azpimarratuko dituzten galdeak prestatu.
- Aitatasun baimenak beste herrialde batzuetan.
- Adiskidetzeari beste herrialde batzuetan.
- Kristalezko mugak ote dituzte gizonak ere hainbat alderditan?
- Zein onura dituzte gizonak enpresa, politika, administrazio... erakundeek funtzionatzeko moduan aldaketak dituztenean?
- Lanean eraginik ote du gizona izatea haurrak zaintzeari emango zaiona? Lankide ala langile hobeak dira lan horiek egiten dituztelako?

- Emakumeena izan ohi ziren ardura lanetan gizonak ere sartu dira: Gizarte ongizatea, berdintasuna, genero indarkeria, gizarte laguntza...
- Genero estereotipoak hausten dituzten gizonak.
- Gizon zaintzaileen argazkiak, hunkitzen diren diren, seme-alabei jaten ematen dieten, umeekin paseatzen diren, zaharrekin paseatzen diren, ospitalean besteak zaintzen ari diren, etxeko lanak egiten ari diren... gizonen argazkiak
- Sexu eta genero artean bereiztearen jatorria...
- Gizona gutxi ordezkatua dago hainbat ikasketa edo alorretan: gizarte laguntzan, dantzan, balletan...
- Gizonen lanak eta emakumeen lanak?
- Emakume eta gizonen ezaugarri ezberdinak ote dituzte?
- Emakumeen onurarako egoten diren baimenak zailtzen dituzten enpresak, erakundeak ala organismoak arretaz zaindu.
- Familia zaintzeko ordukako lana izatea erabaki duten gizonak.
- Ze gizon portzentajea dago dependentzia legearen estatistiketan.
- Lan bizi eta bizitza pribatuaren inguruko adiskidetzeari buruzko estatistikak.
- Alboko enpresak atseginez hartzen dituzten gizonak, emakume garrantzitsuen ezkonlagunak.
- Berdintasunaren alde lan egiten duten gizon taldeen arreta nagusia.
- Dibortzioa edo banaketa eta gero seme-alaben zaintzaren inguruko kasuen justizia.
- Zer esaten diote gizonen zoriotsu izatea? Eta emakumeek?¹⁷
- Emakume eta gizonentzat interes bereziko den narrazio eta saiakera kritika.
- Indarkeria maskulinoa, baita gizonen aurka ere.
- Esamoldeetan, txisteetan, komikietan, bideo-jokoetan eta abestiak bezalako beste sozializazio bideetan femeninoak eta maskulinoak duen isla.
- Fikzio gidoiak sortzea.
- Maskulinitatearen eraikuntza. Maskulinitatea eta sexualitatea. Maskulinitatea eta indarkeria eta genero indarkeria. Gorputza. Sexu identitatea.
- Zer ezkututzen da guraso alienazioko sindromearen atzean?

17. Hau eta ondorengo proposamenak López Díazen lanean bilduta daude.

11. AZKEN PROPOSAMENAK

- Etengabe adi egon, berdintasunerako errespetu jarrerarekin
- Informazio iturriak bereizi.
- Informazio edukiak etengabe birplanteatu, errealitatea desitxuratu ez dezaten.
- Ikuspuntu, ikuspegi, gai trataera, gai aukeraketa... berriak proposatu.
- Topikoak saihestu, iturriak urratzea saihestu. Oro har, emakumeei egozten zaizkien lanak, etxe-ko lanak adibidez, gizonak kontatzen dituzten bultzatu.
- Genero galderak informazio guztietara zabaldu. Horrelako kontuak ez dira bakarrik generoarekin harremana duten albisteetan landu behar.
- Diskriminazio tratuak saihestu behar dira, ondokoetan batez ere: argazkiak, edukiak, ikuspegiak eta tratuak.
- Hizkuntza eta esaten duguna mimo handiz zaindu. Datuetan eta azaltzeko moduan zehatza izaten saiatu.
- Gizona gutxi ordezkatuta dagoen alor horiek erakutsi: pribatuaren eta familiaren alorra.

12. BIBLIOGRAFIA

- Bergara, Ander; Riviere, Josetxu eta Bacete, Ritxar. Los hombres la igualdad y las nuevas masculinidades/Gizonak, berdintasuna eta maskulinitate berriak. Gasteiz: Emakunde, 2008.
- Brizendine, Louann. El cerebro femenino. Madril: RBA, 2007.
- Careaga, Pilar. El libro del buen hablar. Una apuesta por un lenguaje no sexista. Madril: Fundación mujeres, 2002.
- Gallego Ayala, Juana. «De reinas a ciudadanas (o la imposibilidad de dejar colgado el género en la puerta de la redacción)». Género y Comunicación aldizkarian, 9. zenbakia: Buenas prácticas periodísticas desde la perspectiva de género. Madril: Ameco, 2007.
- García Mouton, Pilar. Así hablan las mujeres. Madril: La esfera de los libros, 2003.
- García Meseguer, Álvaro. ¿Es sexista la lengua española? Una investigación sobre el género gramatical. Bartzelona: Paidós, 1994.
- Lenguaje y discriminación sexual. Bartzelona: Montesinos, 1988.
- Hervás Moreno, Macu. El techo de cristal. Huesca: Aragoiko Gobernua. 2006
- Jayme, María y Sau, Victoria. Psicología diferencial del sexo y el género. Bartzelona: Icaria, 2004.
- López Díez, Pilar. La violencia contra las mujeres desde la perspectiva de género en el programa «Tolerancia cero» de Radio 5. Madril: Instituto Oficial de Radio y Televisión, 2007.
- Menéndez Menéndez, María Isabel. «Claves prácticas para elaborar información desde la perspectiva de género. Aportaciones desde el mainstreaming» Género y comunicación aldizkarian. Salamanca: Fundamentos, 2007.
- Moliner, María. Diccionario de uso del español. Madril: Gredos, 1983.
- Randall, David: El periodista universal. Madril: Siglo XXI, 1999.
- Real Academia Española. Banco de datos (CORDE) [sarean] Corpus diacrónico del español. <http://www.rae.es>
- Banco de datos (CREA) [sarean] Corpus de referencia del español actual. <http://www.rae.es>
- Diccionario de la lengua española 22. edizioa. <http://www.rae.es/rae.html>
- El Nuevo Tesoro Lexicográfico de la Lengua Española <http://buscon.rae.es/ntlle/SrvltGUILoginNtlle>
- HAINBAT EGILE. Infancia, televisión y género. Guía para la elaboración de contenidos no sexistas en programas infantiles de televisión. Madril: Instituto Oficial de Radio y Televisión, 2005.